

BRICS ÜLKELERİNİN İKLİM VE ÇEVRE POLİTİKALARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ*

CLIMATE AND ENVIRONMENT POLICIES OF BRICS COUNTRIES: A COMPARATIVE ANALYSIS

Nilay Tunçarslan**

ÖZ

Ulus ötesi sorunların çözümü için devletlerin kolektif hareket etmesi gerekmekte olup, en önemli küresel problemlerden biri de iklim değışikliği ve çevresel bozulmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde gerçekleştirilen uluslararası anlaşma ve protokollerden farklı olarak devletler bireysel olarak da girişimler başlatmakta; sera gazı salınımı, karbondioksit emisyonu, yenilenebilir enerjinin kullanımı gibi konularda verilen taahhütleri yerine getirmeye ve iklim değışikliğiyle mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Yükselen güçler olarak karşımıza çıkan ve uluslararası politikada inisiyatif alma arzusunda olan BRICS ülkeleri de iklim konusunda çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Nüfus, ekonomik kapasite ve yüzölçümü bakımından dünyanın büyük bir kesimini oluşturan ülkelerin bu alanda başlatacakları girişimler de büyük önem teşkil etmektedir. Araştırmada BRICS grubunun iklim ve çevre politikalarının karşılaştırılmasında ülkelerin bireysel inisiyatiflerinin yanında, Çevresel Performans Endeksi ve İklim Değışikliği Performans Endeksi verilerinden de yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: BRICS, İklim, Çevre, Enerji, Yükselen güç

ABSTRACT

For resolving transnational problems, states need to take action collectively and it is assessed that one of the most significant global issues are climate change and environmental degradation. As distinct from international agreements and protocols that are signed in United Nations (UN), states can start individual initiatives and try to strive against climate change and fulfill their commitments such as greenhouse gas and carbon dioxide emissions, using renewable energy. BRICS countries, which are evaluated as rising powers and have the desire to take enterprises in international politics, have various initiatives on climate area. Initiatives, that are launched by countries which consist a large share of world's population, capacity and territory, have a great importance. To compare the group of BRICS policies on climate and environment, the research uses Environmental Performance Index and Climate Change Performance Index besides examining individual enterprises of countries.

Key Words: BRICS, Climate, Environment, Energy, Rising Power

1. GİRİŞ

Nüfus, yüz ölçümü ve ekonomik performans bakımından benzer özellik gösteren ülkelerin yatırım bankacısı Jim O'Neill tarafından oluşturulan bir sınıflandırılmayla BRIC (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin), Güney Afrika'nın da eklenmesiyle BRICS halini almış, özellikle 2008 krizi sonrasında "yükselen güçler" olarak karşımıza çıkmıştır. Krizin etkilerini Batılı ekonomilere nazaran daha kolay atlatan ülkelerin iktisadi olarak öne çıkmaya başlaması beraberinde siyasi olarak da söz sahibi olmayı istemelerine yol açmış, yükselen güçler dünya düzeni ve küresel yönetişimde çeşitli talepler dile getirmeye başlamışlardır. BRICS ülkeleri kendi hedeflerini gerçekleştirmek için Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund- IMF), Dünya Bankası gibi pek çok uluslararası kuruluşta reform talep etmelerinin yanında kalkınma, insani yardım, ticaret, terörizm, işbirliği gibi alanlarda da ön plana çıkmış ve çeşitli inisiyatifler almak istemişlerdir. BRICS ülkelerinin ilgi alanlarından birini de "iklim ve çevre" konusu oluşturmuştur.

İklim değişikliği ve çevresel problemler 21.yy'da en önemli küresel sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmakta, devletlerin çevresel sorunların çözümüne karşı kolektif bir şekilde hareket etme zorunluluğu oluşmaktadır. Karbon salınımı ve çevresel bozulmalar küresel ısınmayı hızlandıran etkenler olarak değerlendirilirken bu durum buzulların erimesinden temiz suya erişime, hava kirliliğinden doğal yaşam alanlarının tahribatına kadar pek çok alanda olumsuz etkiler göstermektedir. İklim değişikliğiyle mücadele ve çevrenin korunmasıyla ilgili BM bünyesinde uluslararası anlaşma ve protokollerin mevcut olmasının yanında, konuyla ilgili ülkeler de bireysel olarak girişim başlatabilmektedir. BRICS ülkeleri de hem Kyoto Protokolü hem de Paris İklim Anlaşması'na imza atmış; gaz salınımları, kirlilik, enerji politikaları gibi çeşitli alanlarda gerçekleştirmeyi öngördükleri hedefleri ilan etmişlerdir. Ayrıca, BRICS üyeleri Eylül 2017 tarihinde devlet başkanları düzeyinde Çin'de bir araya gelmiş, ticaret ve terörizmle beraber ele alınan üç konudan birini de iklim oluşturmuştur. Araştırmada BRICS ülkelerinin çevre ve iklim politikalarıyla bu taahhütleri gerçekleştirmek için yaptıkları çalışmalar, gerçekleştirdikleri zirveler ve alana fikirsel-politik katkıları incelenerek, ülkelerin bu alanda da yükselen güçler olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır.

1. 21.YY'DA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ÇEVRESEL SORUNLAR

Devletler arası ilişkilerde ve uluslararası platformlarda en çok tartışılan konulardan olan iklim değişikliği ve çevresel bozulmalar bireylerin, toplumların ve tüm ekosistemin geleceğine yönelik tehditler oluşturması bakımından 21.yy'ın en önemli küresel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Her ne kadar konuya şüpheli yaklaşanlar olsa da literatürdeki genel kanı iklim değişikliğinin ve çevresel tahribatın Sanayi Devrimi sonrası hızlanan bir olgu olduğudur. Hava ve su kirliliği, küresel ısınma, doğal yaşam alanlarının yok olması,

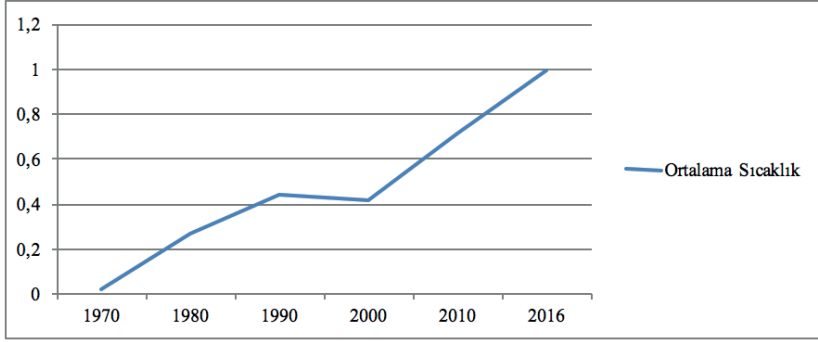
kaynakların tükenmesi gibi problemler ülke sınırlarını aşarak tüm dünyayı etkilemekte ve bunlarla baş edilmesi hususunda ülkelerin bireysel çabaları yeterli gelmemekte, tüm devletlerin ortak hareket etme zorunluluğu oluşmaktadır. Uluslararası zirvelerde, formel ve informal yürütülen toplantılarda özellikle 1980'lerden sonra gündem oluşturmasından dolayı, konunun bilimsel boyutunun yanında uluslararası ilişkiler açısından yapılan analizleri de beraberinde getirmiştir.

1.1. Uluslararası İlişkilerde İklim ve Çevre

İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu sistemin askeri güç ve güvenliğe önem vermesi, “alçak politika” olarak adlandırılan konuların ihmal edilmesine neden olmuştur. Ancak Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber sağlık, eğitim, kalkınma, refah gibi alanlar da uluslararası ilişkilerde daha fazla ele alınma imkanı bulmuş, iklim ve çevre güvenliği de incelenen konulardan birini oluşturmuştur. İklim ve çevre alanları literatürde daha çok güvenlik ile ilişkilendirilerek analiz edilmiştir (Barnett, 2001; Barry ve Eckersley, 2005; Lowi ve Shaw, 2000). Barry Buzan'ın güvenliği sektörlere ayırdığı “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century” isimli çalışmasında çevre güvenliği de ele alınan beş başlıktan birini oluşturmuş, çevresel sorunların insanlığın devamlılığına tehdit oluşturduğuna değinilmiştir (Buzan, 1991: 433). Benzer şekilde BM'nin insan güvenliğini konu aldığı İnsani Kalkınma Raporu (1994) da çevreyi insan güvenliği için önem teşkil eden yedi alandan biri olarak incelemiştir. Ancak bu çalışmalar çevreyi insan ile ilişkisi ve insanlığa yönelttiği tehlikeler bakımından değerlendirmiş, bunun yanında insandan bağımsız olarak da çevrenin korunması ve devamlılığının sağlanması gerektiği düşüncesinden hareketle de çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Çevre konusunun uluslararası ilişkilerde gündem oluşturmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bunların başında çevrenin ve doğal kaynakların bir “küresel ortak varlıklar-global commons” sorunu ortaya çıkartmasıdır (UN, 2015: 5). Ortak varlıklar; okyanuslar, açık denizler, atmosfer, Antarktika ve uzayın tek bir ülkenin hakimiyeti altında olmamasını ifade etmekte, bunların korunmasının sorumluluğunun da tüm devletlerce paylaşılması gerekmektedir. Ortak varlıkların yanında bir devletin faaliyetleri sonucunda meydana gelen çevresel bozulmalar ve kirlilik hem komşu ülkeleri hem de bölgenin ekosistemini etkileyebilmekte, dolayısıyla bu problemler ulus aşırı bir hale gelebilmektedir. Bu alandaki ilk çalışmalardan birini Rachel Carson'ın (1962) sanayileşmenin neden olduğu tahribatı ele aldığı “Silent Spring” isimli kitabı oluşturmaktadır. Garrett Hardin (1968), küresel ortak varlıklar sorununu “Tragedy of Commons” adlı eserinde bireysel çıkarı arttırmaya yönelik hedeflerle ortak erişime açık kaynakların aşırı kullanılmasının neden olabileceği çevresel bozulma ve tükenmeler çerçevesinde incelemiştir. Dolayısıyla kirliliğin yanında, doğal kaynakların tükenebilir oluşu sürdürülebilirlik tartışmalarını ortaya çıkartmış, devletlerin, şirketlerin ve organizasyonların

yenilenebilir ve yeşil enerjiye yönelik çalışmalar gerçekleştirmesini beraberinde getirmiştir.

Şekil 1. Küresel Kara-Okyanus Sıcaklık Endeksi

(Kaynak: NASA (2016). “Global Climate Change”,
https://climate.nasa.gov/system/internal_resources/details/original/647_Global_Temperature_Data_File.txt)

Çevresel bozulma ve iklim tartışmaları 1990’larda daha çok ozon tabakası üzerinden gerçekleşirken, 2000’lerden sonra çevresel sorunlarda en fazla gündem olan konuların başında küresel ısınma gelmiştir. Dünyanın dönem dönem ısınma ve soğuma dalgaları geçirdiğini öne süren ve gelişmiş ülkelerin öngördüğü önlemleri geliştirmekte olan ülkelerin kalkınmasının önünde bir tehdit olarak gören şüphecilerin yanında, küresel ısınmanın sanayi üretimi, nüfus ve tüketim ile ilişkisini kurarak insan ürünü olduğunu savunan düşünceler de bulunmaktadır (Ring ve diğerleri, 2012: 401). Başta BM Çevre Programı, Avrupa Çevre Ajansı gibi uluslararası kurumların ve World Wildlife Fund (WWF), Greenpeace gibi hükümet dışı organizasyonların çalışmaları dünyanın son yüz yılda geçirdiği dönüşümü ortaya koymayı hedeflemektedir. Belirtilen kurumlar ve organizasyonlar kutupların erimesi, denizlerin yükselmesi, havanın ısınması gibi sonuçlar ile küresel ısınma ve çevresel bozulmaların nedeninin yakıt tüketimi ve karbon salınımı olduğunu kanıtlamaya çalışmış ve çeşitli girişimlerde bulunarak devletlerin iklim ve çevre konusunda kolektif hareket etmelerini sağlamayı amaçlamışlardır.

1.2. İklim Değişikliği ve Çevresel Sorunlarla İlgili Uluslararası Girişimler

Çevrenin korunmasının, uluslararası hukukta ve bireysel çalışmalarda ele alınmasının kökenleri daha eskiye dayanmakla birlikte, uluslararası ilişkilerde alanla ilgili girişimlerin daha çok 1960’lardan sonra ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Nükleer karşıtlığı alanındaki çalışmalar, bu silahların insanlıkla beraber tüm dünyanın geleceğine yönelik tehdit olarak görülmesi çevrenin gündem olmasının ilk örnekleri olarak değerlendirilebilmektedir. Ancak çevrenin korunması hususunda birçok devletin bir araya gelerek ortak bir

girişim başlatmasının ilk örneği 1972 BM Stockholm Çevre Sorunları Konferansı olarak karşımıza çıkmakta (Handl, 2012: 1), konferansla beraber çevresel meseleler siyasi bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır. Konferansta, hızlı sanayileşmenin çevre üzerindeki etkilerine değinilerek çevresel sorumluluğa dikkat çekilmiş, kalkınma programlarının uygulanmasında bozulmaların da göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Konferansın sonucunda BM Genel Kurulu kararıyla BM Çevre Programı (United Nations Environment Programme- UNEP) oluşturulmuş (UNEP, t.y.: 4) ve daha sonra Çevre Yönetim Kurulu olarak yeniden bir araya gelecek olan Çevre Koordinasyon Paneli hayata geçirilmiştir. Konunun BM platformunda ele alınmasıyla beraber çevresel sorunlar hakkında farkındalık oluşmaya başlamış; nesli tükenen hayvanları, atıkları, ozon tabakasını, kimyasal madde kullanımlarını ve biyogüvenliği kapsayan pek çok sözleşme de imzalanmıştır (Petsonk, 1990: 353).

Uluslararası girişimlerin bir diğer örneğini 1992 yılındaki Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı oluşturmaktadır. Küresel çevre sorunları ve sürdürülebilirlik ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan zirvenin sonucunda biyolojik çeşitlilik ve çölleşme ile ilgili imzalanan iki anlaşmanın yanında BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi de hazırlanmıştır (UNFFCC, 1992). Günümüzde AB ve 196 ülkenin taraf olduğu sözleşme, devletlerin sorumluluklarına dikkat çekmekte, kapsamına sera gazı salınımlarının azaltılmasını dahil ederek iklim değişikliğini önlemeyi amaçlamakta ve bu alanda teknik işbirliklerini öngörmektedir. Bunun yanında BM Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin kapsamına enerjiyi ve çevresel sorunları da dahil ederek dikkat çekmeyi amaçlamıştır. 2002'de gerçekleşen Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde (Rio +10) son on yıldaki çalışmalar değerlendirilirken, Rio Zirvesi'ne ek olarak yoksulluğun ortadan kaldırılması, özellikle gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, doğal kaynakların korunması, biyoçeşitlilik kaybının azaltılması, temiz su hizmetlerine erişimin artırılması ve yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi gibi konular ele alınmıştır (UNCDE, 2002: 2-3). 2012 yılında taraflar Rio+20 Zirvesi'nde Rio de Janeiro'da bir araya gelmiş, yeşil ekonomiye geçişin gerçekleştirilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin sağlanması zirvenin önceliklerini oluşturmuştur. Ancak konferansta yapılan değerlendirmelerin sonucunda hedeflenen ilerlemelerin kaydedilemediği görülmüş, daha kapsamlı ve hesap verebilir bir mekanizmanın oluşturulması gerekliliğinin hayati önem taşıdığı vurgulanmıştır (UN, 2012).

1992 sözleşmenin taraf ülkeleri düzenlenen zirvelerde bir araya gelmekte, bu konferanslardan en önemlilerinden birini 1997 yılında Kyoto'da yapılan toplantı oluşturmaktadır. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde belirlenen hedef ve taahhütlerin gerçekleşmesi halinde ülkelerin onayıyla yürürlüğe girmesi planlanan Kyoto Protokolü, 2005 yılında yürürlüğe koyulmuştur. 2015 yılında düzenlenen taraflar konferansında ise, 2020 sonrası iklim değişikliğiyle mücadelenin çerçevesi oluşturulmuş, küresel ısınmanın sanayileşme

dönemi öncesi 2 derece olan sıcaklık artışının altında tutulması hedeflenen Paris İklim Anlaşması 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. Paris İklim Anlaşması'nda Kyoto Protokolü'nden farklı olarak ülkeler çeşitli gruplandırılmalarla değil, gelişmiş ve gelişmekte olan şeklinde ayrılmış; bununla beraber ülkelere sayısal bir hedef konulmadan küresel ısınmanın kaç derecenin altında olması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Kyoto Protokolü kapsam açısından daha bir çerçeveye çizerken Paris'te iklim değişikliğinin etkileri daha açık bir biçimde belirtilmiş ve Kyoto'daki karmaşık geri bildirim mekanizması tek bir denetleme aracına indirgenmiştir (Bırpınar, 2016). Günümüzde 197 taraf ülkeden 147'sinin imzacı olduğu sözleşmeden dünyada en fazla karbon salınımı gerçekleştiren ülkelerden biri olan ABD'nin 2017 yılında çekilme kararı alması pek çok tartışmayı beraberinde getirmiştir.

Devletlerin yürüttüğü çalışmaların yanında hükümet dışı organizasyonların da konuyla ilgili bilinçlendirme çalışmaları bulunmakta, yerel ve bölgesel sivil toplum örgütleri de faaliyetler yürütmektedir. Bununla beraber küresel yönetiminde daha fazla söz sahibi olma hedefi bulunan ve uluslararası kurumlarda adil temsiliyet gibi reform ve revizyon istekleri olan yükselen güçlerin kalkınma, sağlık, işbirliği ve yardım girişimlerinin yanında iklim ve çevre konusundaki çabaları dikkat çekmektedir.

2. BRICS VE İKLİM-ÇEVRE

Çok kutuplu sistemde yükselen güçler olarak adlandırılan ülkelerin en öne çıkan grubu olan ve Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın oluşturduğu BRICS, 2000'li yıllardan sonra birçok gelişmiş Batılı ülkeden ekonomik bakımdan daha iyi performans göstermiştir. Özellikle 2008 Krizi'nin etkilerini görece daha az hisseden bu ülkeler, sahip oldukları kapasitelerinin de artmasıyla siyasi olarak da etkinliklerini artırma arzusunda olmuşlardır (Kahler, 2013: 911). Uluslararası kurumlardaki reform taleplerinin yanında BRICS ülkeleri, kendi tarihsel geçmişleri ve demografik özellikleriyle de bağlantılı olarak tarım, kalkınma, yoksulluk, altyapı, eğitim ve sağlık gibi konulara küresel seviyede dikkat çekmek istemiş, bu konulardan birini de iklim ve çevre oluşturmuştur. Ülkelerin kolonyal geçmişleri ve tarım toplumu olmalarından kaynaklı diğer gelişmekte olan ülkelerin tecrübe ettiği sorunları Batılı ülkelerden daha iyi analiz edebilen ülkeler, kalkınma bakımından geri kalmış ülkelerin sözcüsü olma rolünü üstlenmiş, platformlarda karşılaşılan zorlukları dile getirme imkanı bulmuşlardır. Daha önce Dünya Ticaret Örgütü'nün görüşmelerinde de tarım ve kalkınma konularındaki düzenlemelere etki etme fırsatı bulan ülkeler (Singh, 2016: 206), ekonomilerinin de gelişmesiyle çevresel konularda farkındalık uyandırabilecek konuma sahip olmuşlardır. Bunun yanında Çin, Hindistan ve Rusya'nın dünyanın toplam karbon emisyonunun %35'ini oluşturması, ülkelerin bu alandaki taahhüt ve girişimlerini daha önemli hale getirmektedir (BRICS Policy, t.y.: 3).

Brezilya karbon emisyonlarını 2020 yılına kadar %39 azaltmayı taahhüt ederken, Rusya ise emisyonlarını ülkenin 1990'lardaki emisyon düzeyinden %15-25 aşağısına indirmeyi hedeflemiştir. Hindistan seviyelerde % 25 oranında bir azaltma öngörürken, Çin 2005 yılını baz olarak kabul edip % 45'lik bir azaltma taahhüdünde bulunmuş, Güney Afrika ise bu oranı %34 olarak belirlemiştir (Singh ve Dube, 2014: 41).

BRICS ülkelerinin tamamı Paris İklim Anlaşması'na taraf olmakla beraber uluslararası girişimlere dahil olmalarının ve taahhütleri gerçekleştirmeye çalışmalarının yanında BRICS grubu ve bireysel olarak da konu hakkında faaliyetleri bulunmaktadır. BRICS ülkeleri, devlet başkanları düzeyinde toplanılan zirvelerin yanında 2015'te başlamak üzere sırasıyla Moskova, Goa ve Tianjin'de her yıl Çevre Bakanları seviyesinde bir araya gelmiş; iklim değişikliği, doğal kaynak ve çevresel tahribatla ilgili sorunlarla ortak kararlar almaya çalışmıştır. Moskova'da yapılan ilk toplantının ardından yayınlanan deklarasyonda Rio süreci çerçevesinde BRICS ülkelerinin işbirliği içinde olacağı taahhüt edilmiş, 2015 sonrası için kalkınma gündemi oluşturulmuştur. Goa Zirvesi'nden sonra ilan edilen bildirmede ise, karşılıklı işbirliği, sürdürülebilir kalkınma vurgulanmış, 2030 sürdürülebilir kalkınma gündemi kabul edilmiş ve Paris İklim Anlaşması hedeflerine ulaşılması amaçlanmıştır (BRICS, 2016). Tianjin Zirvesi sonucunda ise hava, su ve toprak kirliliği konusunda eylem planlarının hayata geçirildiği aktarılmış, Kentlerde Çevresel Sürdürülebilirlik Ortaklığı imzalanmıştır. Çevre Bakanları düzeyinde toplantılardan farklı olarak liderler zirvelerinde de çevre konusuna özel bir önem atfeden ülkeler, Eylül 2017'de yapılan Xiamen Zirvesi'nde öne çıkan başlıklar terörizmle mücadele ve ticari ilişkilerin geliştirilmesinin yanında iklim değişikliği olmuş, 2020 yılında Çin ev sahipliğinde bir biyolojik çeşitlilik konferansı gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

BRICS ülkelerinden Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika'nın oluşturduğu IBSA Diyalog Forum'unda Güney-Güney İşbirliği çerçevesinde ülkeler geliştirmekte olan ülkelerin kalkındırılması için projeler yürütmekte, özellikle tarım ekonomilerinin geliştirilmesi ve temiz su, hava, toprak ve enerji gibi kaynaklara erişim konularında girişimlerde bulunmaktadır. Geliştirmekte olan ülkelerin iklim değişikliğinin getirdiği olumsuzluklardan da en çok etkilenen ülkelerden olmalarına dikkat çeken IBSA (Chevallier, 2011: 37), ülkelere finansal destek ve kalkınma yardımlarında bulunmakta, teknik işbirlikleri yürütmektedir.

BRICS ülkelerinin iklim ve çevresel konularla ilgili grup olarak girişimlerinin yanında ülkeler bireysel politikalarıyla da uluslararası protokollerde ve BRICS zirvelerinde alınan kararların takipçisi olmaktadır. Ülkelerin ekonomik bakımdan yükselen güç olmalarının yanında iklim ve çevre bakımından da yükselen aktör olup olmadıklarının anlaşılabilmesi için ayrı ayrı incelenmeleri yararlı olabilmektedir.

3. BRICS ÜLKELERİNİN ÇEVRESEL POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Küresel yönetişimin her alanında söz sahibi olma arzusundaki BRICS ülkelerinin takip ettikleri iklim ve çevre politikaları; nüfusları, yüz ölçümleri ve demografik yapıları göz önünde bulundurulduğunda büyük önem teşkil etmektedir. Özellikle Rusya, Hindistan ve Çin gelişmiş sanayileriyle dünyadaki karbon salınımında önemli bir paya sahip olmakla birlikte, bu ülkelerin iklim ve çevre konularında uluslararası girişimleri teşvik etmeleri küresel siyasette üstlenmeye çalıştıkları rolü de desteklemektedir. Her ülkenin öne çıktığı farklı alanlar bulunmakla beraber BRICS'in iklim değişikliği ve çevre konusunda sağladıkları katkılar hakkında ülkelerin girişimlerine incelemek fikir verebilmektedir.

Brezilya

Amazon Ormanları'nın büyük bir kesimini ülkesinin sınırlarında bulunduran ve alternatif enerji çalışmalarını ülke programında 1930'lardan itibaren bulunduran Brezilya (SAIIA, 2013: 7), iklim ve çevresel meselelerde BRICS grubunda yer almasından önce de çeşitli girişimlerde bulunmuş, özellikle ülkenin en büyük problemlerinden biri olarak görülen ormanların tahribatının önlenmesi için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Uluslararası platformlarda da aktif bir rol üstlenen Brezilya, Dünya Ticaret Örgütü'nün Doha Görüşmeleri'nde ekonomisi tarıma dayalı geliştirmekte olan ülkelerin savunuculuğunu Batılı ülkelere karşı yürütmüştür. 1992 yılındaki Rio Zirvesi'ne de ev sahipliği yapan ülke, Rio +20 konferansında da taraf ülkeleri ağırlaması ve zirvelere liderlik etmesiyle proaktif bir politika izleme şansı elde etmiştir. Brezilya'nın kişi başı karbon salınımı düşük bir düzeyde seyretse de arazi kullanımı ve ormancılıkla ilgili emisyonların dahil olmasıyla bu oran yükselmekte ve geliştirilen tarımsal endüstri ülkenin hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmaktadır (Bidwai, 2014: 10). Yale Üniversitesi Çevresel Performans Endeksi'nde (Environmental Performance Index-EPI) sağlığa etkisi, hava kalitesi, su ve hijyeni kapsayan "çevresel sağlık" ile; su kaynakları, tarım, ormanlar, balıkçılık, biyo çeşitlilik ve yaşam alanları ile iklim ve enerjiyi içeren "ekosistem canlılığı" parametreleri bulunan 180 ülkenin incelendiği 2016 verileri içinde Brezilya 46. sırada yer almaktadır (EPI, 2016). Ayrıca İklim Değişikliği Performans Endeksi (Climate Change Performance Index- CCPI) 2018 verilerine göre Brezilya değerlendirilen 60 ülke içinde 19. sırada yer alarak rapor tarafından orta düzeyde performans göstermiş olarak değerlendirilmektedir (CCPI, 2018). Alternatif enerji kapsamında biyo-dizel ve etanol gibi bitkisel ve çevre dostu yakıt üretme Araştırma-Geliştirme (Ar-ge) çalışmaları, ülkenin yatırım yaptığı konuların başında yer almakta, özellikle 2000 sonrası gelişen ekonomisiyle beraber bütçesinde harcamalara ayrılan pay da artmaktadır (Rovere ve Simoes, 2008: 7). Ancak, ülkenin küresel taahhütlerini takip etmesinin önünde engeller olmakla beraber bunların başında belirlenen iklim hedeflerinin kalkınmasını olumsuz etkileyeceğine yönelik düşünceler bulunmaktadır. Bunun yanında petrol şirketi Petrobras'ın

yeni petrol rezervleri arama girişimleri yine bir diğer engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkedeki sınırlılıklara rağmen, Brezilya geliştirmeye çalıştığı yeşil enerjisi, ev sahipliği yaptığı zirveler ve Afrika ülkelerine yönelik sürdürülebilir kalkınma ve biyo yakıt fonlaması ile iklim konusunda oldukça katkı sağlayan bir aktör olarak görülebilmektedir.

Rusya

Kyoto İklim Protokolü'ne en son dahil olan ve taahhütlerini yerine getireceğini kabul etse de sözleşmenin ikinci dönemine katılmayacağını açıklayan Rusya, zaman içinde tutumunu değiştirmiş, Durban İklim Konferansı'nda ekonomik modellerine göre ülkelerin adım adım taahhütlerini yerine getirmesini önererek, uluslararası girişimlere kendi iktisadi gelişmişliğini koruyarak dahil olmayı amaçlamıştır (Korppoo ve Vatansver, 2012: 12). 2009 yılında "İklim Planı" oluşturan ve Kopenhag İklim Değişikliği Konferansı'nda emisyonlarını %15-25 arası oranda azaltmayı taahhüt eden Rusya (YCLEP, 2011), Paris İklim Anlaşması'nın da taraf ülkelerinden olmuştur. Sürdürülebilir çevresel politika uygulamasının ve iklim değişikliğine yüksek oranda katkı sağlamanın önündeki en önemli engeli Rusya'nın, dünyanın en önemli petrol ve doğalgaz ihracatçılarından biri olması ve ekonomik sürdürülebilirliği ile kalkınmasının yoğun sanayileşmeye dayanması oluşturmaktadır (Simola ve Solanko, 2017: 4). Alternatif kaynakların üretilmesi ve yeşil ekonomiye geçiş de bu bağımlılığı azaltacak bir strateji olarak görülse de ülkede bu konuyla ilgili yürütülen faaliyetler daha sınırlı kalmakta (SAIIA, 2013:9), sanayileşmenin getirdiği hava ve su kirliliği ile artan sıcaklık ile ülkenin buzullarının tehlikeye girmesi Rusya'daki canlıların hayatlarının devamlılığı için tehdit oluşturmaktadır.

Çevresel Performans Endeksi 2016 verilerine göre, Rusya 32.sırada yer almaktadır. Çevresel konularda gelişme kaydettiği görülmekle birlikte 60 ülkenin ele alındığı İklim Değişikliği Performans Endeksi'nde 53.sırada bulunarak BRICS ülkelerinin içinde bu alanda en az performansı gösterdiği görülmektedir (CCPI, 2018). Rusya, endeksin kullandığı dört parametrenin yalnızca enerji kullanım performansından düşük düzeyde puan almış, geri kalan üç başlıkta sıralaması en düşük düzeyde kalmıştır.

Hindistan

Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ikinci ülkesi olan Hindistan için, yeşil ekonomiyi desteklemek ve çevresel sorunlara çözüm bulmayı yoksulluğun azaltılması ve ülkenin koşullarının iyileştirilmesinin bir aracı olarak görüldüğünden (Dutta, 2016: 878) konu ülkenin ulusal kalkınma planları içinde de yer almış, 2007-2012 Planı'nın bir parçası da çevre alanı olarak görülmüştür. Uzun kıyı şeridinde sahip olması, büyük nehirlerinin hızla eriyen Himalaya buzullarına bağımlı olması, ormanların ve sulak alanların kaybının hızlanmasından dolayı Hindistan iklim değişikliğine karşı kırılgan bir ülke olarak görülebilmektedir (Bidwai, 2014:11).

Hindistan'ın sera gazı salınımlarının büyük çoğunluğunu enerji sektörü oluşturmaktadır. Ülkenin enerjisinin büyük çoğunluğunun kömür kullanılarak tedarik edilmesi hava kirliliğini ve atıkları arttırırken, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014 yılındaki raporuna göre dünyanın en çok hava kirliliğine sahip 20 şehirden 13'ü Hindistan'da bulunmaktadır. Bu kapsamda özellikle rüzgardan elde edilen yenilenebilir enerji üretimi son yıllarda artış göstermiş, ancak yine de bu üretim fosil yakıtlardan yararlanma oranının oldukça gerisinde seyretmiştir. Ayrıca Hindistan hükümetinin 2017'de aldığı karara göre, ülkedeki tüm araçların 2030 yılına gelindiğinde elektrikle çalışması hedeflenmektedir (Wattles, 2017).

EPI verilerine göre çevresel performansta 141.sıra ile BRICS ülkeleri içinde en düşük düzeyde kalan Hindistan'ın (EPI, 2016), ülke içindeki hijyen koşulları ve eko sistemin canlılığındaki tahribattan farklı olarak küresel düzeyde iklim değişikliği performansında öne çıktığı görülmektedir. İklim Değişikliği Performans Endeksi'ne göre Hindistan 14.sırada yer almakta ve BRICS'in iklim değişikliği konusunda en iyi performans gösteren ülkesi konumunda bulunmaktadır (CCPI, 2018). Yenilenebilir enerji konusunda düşük gelişim gösterdiği belirtilen Hindistan'ın karbon emisyonu ve enerji kullanım performansı yüksek, takip edilen iklim politikası ise orta düzeyde seyretmektedir.

Çin

Çin, kalabalık nüfusu ve üretime dayalı ekonomisi nedeniyle %20'nin üzerinde bir rakamla dünyada karbon salınımına en çok neden olan ülkelerin başında gelmekte, bu da ülkeyi iklim değişikliği ve çevresel bozulmalarla ilgili en önemli aktörlerden biri haline getirmektedir (Lin ve diğerleri, 2017: 2). Çin'in demografik yapısı kendi ülkesinin vatandaşlarının sağlığını ve çevre koşullarını etkilediği gibi, ülkenin bölgesinde ve küresel düzeyde de sorgulanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Çin'in çevre sorunlarını gündemine alma gerekliliği oluşmuş, ülke uluslararası alandaki anlaşmalara taraf olmasının yanında verdiği taahhütler ve iklim sözleşmelerini imzalamaktan kaçınan ülkelere yönelik de eleştirel bir tutum izlemiştir. Büyüme ve ekonomik gelişmenin ardından Çin'in ikinci önem verdiği meseleyi çevre ve kalkınma gündemi oluşturmuş (SAIIA, 2013: 10), Hindistan'la benzer şekilde enerji kaynağını kömürün oluşturduğu ülke yenilenebilir enerji sektörüne de yatırımlarını arttırmıştır. 2016 yılında 76 milyar dolar yenilenebilir enerji yatırımı yapan Çin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden daha yüksek bir oran yakalamıştır. Öte yandan Çin'in karbon salınımını arttırıcı kömür santrallerine de yenilerini eklediği görülmekte, bu durum politikalarındaki çelişki olarak değerlendirilmektedir (Muhasiloviç, 2017).

Özellikle artan hava kirliliği ve ülkenin enerji kaynaklarından kaynaklı çevresel tahribatın sıkça görülmesi Çin'in Çevresel Performans Endeksi'nde 109.sırada yer almasına neden olmaktadır (EPI, 2016). Benzer şekilde Çin, gerçekleştirilmesi hedeflenen çeşitli taahhütlerde bulunsa da 2018 verilerine göre iklim

değişikliğinde de yüksek bir performans gösterememiş ve 41.sırada yer alarak düşük düzeyde gelişim gösteren ülkeler arasında yer bulmuştur (CCPI, 2018). Bu kapsamda Çin'in en iyi performans gösterdiği alan iklim politikası olurken, yenilenebilir enerji çalışmalarının da orta seviyede bulunduğu görülebilmektedir.

Güney Afrika

Afrika kıtasının uluslararası platformlarda ve kurumlarda temsil edilebilmesini hedefleyen ve yükselen güç olmasının yanında aynı zamanda bölgesel bir aktör olarak görülen Güney Afrika için yeşil büyüme ve alternatif kaynakların geliştirilmesi sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak değerlendirilmektedir (SAIIA, 2013: 11). Gelişmekte olan bir ülke olmasından kaynaklı önümüzdeki yıllarda artan üretim sanayisiyle beraber karbon salınımlarının da artabileceği tahmin edilen Güney Afrika, 2011 yılında ulusal kalkınma planlarının içine 2030 amaçlarını dahil etmiş ve karbon salınımını vergilendirerek 2025'e kadar %42'ye varan oranda kısıtlamasını hedeflemiştir (Nachmany ve diğerleri, 2015: 2).

Güney Afrika, ülkenin %70' yakın bir bölümünü oluşturan kömüre dayalı üretimden temiz enerjiye geçişte faaliyetlerini geliştirmesi ve çevresel bozulmaların azaltılması için özel sektörü teşvik etmektedir. Ayrıca Avusturya, Avrupa ve Asya-Pasifik bölgelerindekilere benzer şekilde iklim değişikliğini konu eden bir dava, ülkede bir sivil toplum kuruluşu olan Earthlife ve Greenpeace'in ülkedeki kömürlü termik santrale açmasıyla görülmüş, mahkeme davayı santral sahibi şirket aleyhine sonuçlandırmıştır (SAFLII, 2017).

EPI 2016 verilerine göre 160 ülke içinde 81.sırada bulunan Güney Afrika (EPI, 2016), İklim Değişikliği Performans Endeksi raporunda da düşük gelişim gösteren ülkeler arasında 48.olarak değerlendirilmiştir (CCPI, 2018). Enerji kullanımı ve iklim politikaları bakımından görece daha iyi performans gösteren ülke, üretimde kullanılan kömürden temiz enerjiye geçişte sorunlar yaşamamasından dolayı karbon emisyonları konusunda en düşük düzeyde kalmıştır.

SONUÇ

21.yüzyılın küreselleşen dünyasının ulusötesi problemleri karşısında az sayıda ülkenin girişimi yeterli olmamakta, sorunlarla mücadelede kolektif hareket etme zorunluluğu oluşmaktadır. İklim ve çevresel sorunlar da uluslararası ilişkilerin kapsamına 1970'li yıllardan itibaren girmeye başlamış, özellikle 1990'lardan sonra etkisinin gözle görülebilir bir biçimde artmasıyla uluslararası platformlarda daha fazla gündem oluşturmuştur. Bununla beraber BRICS ülkelerinin küresel yönetişimin farklı alanlarında özellikle de alçak politika olarak tanımlanan ve ihmal edilen konularında söz sahibi olma arzusu ve ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerle rekabet edebilir hale gelmeleri, iklim ve çevre sorunlarında da önemli aktörler olmalarına neden olmuştur. Ülkelerin nüfusları, yüzölçümleri ve üretim kaynakları göz önünde bulundurulduğunda gerçekleştirdikleri karbon salınımlarıyla BRICS ülkelerinin iklim değişikliği konusuna olumsuz katkı yaptıkları

söylenmektedir. Ancak ülkeler bir araya geldikleri ilk zirveden 2018 yılına kadar iklim konusuna özel bir önem atfetmiş, sonuç bildirgelerindeki hedeflerinin içinde yer vermiş ve uluslararası zirvelerde de aktif bir rol üstlenme arzusunda olmuştur.

Tablo 1. BRICS Ülkelerinin En Yüksek Gelişme Gösterdikleri Sektör (2018)

Ülkeler	Öne Çıktıkları Alan
Brezilya	Yenilenebilir Enerji
Rusya	Enerji kullanımı/Karbon Salınımı
Hindistan	İklim Politikaları
Çin	Yenilenebilir Enerji
Güney Afrika	Enerji Kullanımı/ İklim Politikaları

(Kaynak: CCPI (2018). “*Climate Change Performance Index*”, <https://www.climate-change-performance-index.org/>)

Ülkelerin 2018 yılındaki performanslarına bakıldığında beklenen düzeye ulaşamadığı BRICS ülkelerinden yalnızca Hindistan'ın yüksek düzeyde gelişme gösterdiği ifade edilmiş, Brezilya orta seviyede değerlendirilirken, Çin ve Güney Afrika düşük, Rusya çok düşük iklim değişikliği performansı sergilemiştir. BRICS ülkeleri hedeflerine kısa vadede ulaşamasa da gelişen ekonomik büyümeleri, bütçelerinde alternatif enerji kaynaklarına ayrılan paydaki artış, bölgesel ve küresel siyasete aktif katılımları ve taahhütlerde bulunmaları değerlendirildiğinde sınırlılıkları bulunsa da devletlerin iklim ve çevre sorunları konusunda da küresel aktörler olmaları beklenebilmektedir.

KAYNAKÇA

Barnett, J. (2001). *The Meaning of Environmental Security: Ecological Politics and Policy in the New Security Era*, London: Zed Books

Barry, J. ve Eckersley, R. (2005). *The State and the Global Ecological Crisis*, Cambridge: MIT

Bidwai, P. (2014). *The Emerging Economies and Climate Change: A Case Study of the BASIC Grouping, Shifting Power/ Critical Perspectives on Emerging Economies* TNI Working Papers, https://www.tni.org/files/download/shifting_power-climate.pdf (Erişim Tarihi 15.01.2018).

Birpınar, M.E. (2016). *Kyoto Out, Paris In*, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/dusunenlerin-dusuncesi/kyoto--out----paris--in---2189062/> (Erişim Tarihi 15.01.2018).

BM (1994). *İnsani Kalkınma Raporu*, UNDP, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (Erişim Tarihi 06.12.2018).

BRICS (2016). *Goa Statement on Environment, Second Meeting of BRICS Environment Ministers*, <http://brics2016.gov.in/upload/files/document/57e9fab544b68goastatementenviroment.pdf> (Erişim Tarihi 06.12.2108).

BRICS Policy (t.y.). *Climate Change Negotiation and the BRICS*, <http://bricspolicycenter.org/homolog/arquivos/Ana%20Toni.pdf> (Erişim Tarihi 13.01.2018).

Buzan, B. (1991). *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, *International Affairs*, 67 (3), s.431-451

Carson, R. (1962). *Silent Spring*, UK: Penguin

CCPI (2018). *Climate Change Performance Index*, <https://www.climate-change-performance-index/> (Erişim Tarihi 15.01.2018).

Chevallier, R. (2011). *Emerging Powers The IBSA States As Partners And Leaders In A Future Global Climate Change Regime*, *KAS International Reports*, 4, s. 36- 58

Dutta, S. (2016). 'Green Economy' In the Context of Indian Economy, *International Review of Research in Emerging Markets and the Global Economy*, 2 (3), s.873-894

EPI (2016). *Environmental Performance Index*, <http://www.epi.yale.edu/country-rankings> (Erişim Tarihi 14.01.2018).

Handl, G. (2012). *Declaration of the United Nations Conference On The Human Environment (Stockholm Declaration), 1972 And The Rio Declaration On Environment And Development 1992*, United Nations Audiovisual Library of International Law

Hardin, G. (1968). Tragedy of Commons, *Science*, 162 (3859), s.1243-1248

Kahler, M. (2013). Rising Powers and Global Governance: Negotiating Change in a Resilient Status Quo, *International Affairs*, 89 (3), s.711- 729

Korppoo, A. ve Vatansver, A. (2012). A Climate Vision for Russia From Rhetoric to Action, *Carnegie Policy Outlook*, <http://carnegieendowment.org/files/RussiaClimate.pdf> (Erişim Tarihi 15.01.2018).

Lin, S., L.Sun, D.Marinova ve D.Zhao (2017). Effects of Population and Land Urbanization on China's Environmental Impact: Empirical Analysis Based on the Extended STIRPAT Model, *Sustainability*, 9 (825), s.1-21

Lowi, M.R. ve Shaw, B.R. (2000). *Environment and Security: Discourses and Practices*, UK: Palgrave

Muhasiloviç, S.Ç. (2017). İklim Değişikliğinin Önlenmesinde Çin'in Yükseliři, AA Analiz, <http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/iklim-degisikliginin-onlenmesinde-cinin-yukselisi/846923> (Erişim Tarihi 16.01.2018).

Nachmany, M., S. Fankhauser, J. Davidova, N. Kingsmill, T. Landesman, H. Roppongi, P. Schleifer, J. Setzer, A. Sharman, C. S. Singleton, J. Sundaresan ve T. Townshend (2015). *Climate Change Legislation In South Africa, The 2015 Global Climate Legislation Study*, http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/wp-content/uploads/2015/05/SOUTH_AFRICA.pdf (Erişim Tarihi 15.01.2018).

NASA (2016). *Global Climate Change*, https://climate.nasa.gov/system/internal_resources/details/original/647_Global_Temperature_Data_File.txt (Erişim Tarihi 15.01.2018).

Petsonk, C.A. (1990). The Role of the United Nations Environment Programme (UNEP) in the Development of International Environmental Law, *American University International Law Review*, 5 (2), s.351-391

Revore, E.L. ve Simoes, A.F. (2008). Climate Change Implications of the Brazilian Energy Outlook, *TERRAE*, 3 (1), s. 4-15

Ring, M.J., D. Lindner, E.F.Cross, M.E.Schlesinger (2012). Causes of the Global Warming Observed since the 19th Century, *Atmospheric and Climate Sciences*, 2, s.401-415

SAIIA (2013). The Green Economy and the BRICS Countries: Bringing Them Together, South African Institute of International Affairs Occasional Paper, 170, <https://www.saiia.org.za/occasional-papers/479-the-green-economy-and-the-brics-countries-bringing-them-together/file> (Erişim Tarihi 14.01.2018).

SAFLII (2017). Earthlife Africa Johannesburg v Minister of Environmental Affairs and Others, South African Legal Information Institute

Simola, H.ve Solanko, L. (2017), Overview of Russia's oil and gas sector, BOFIT Policy Brief, 5, <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14701/bpb0517.pdf?sequence=1>

Singh, J.P. (2016). Introduction: Emerging Powers and the WTO, *International Negotiation*, 21, s.201-207

Singh, S.P. ve Dube, M. (2014). BRICS and the world order a beginner's guide, SAIIA & Gegafrica, http://cuts-international.org/BRICS-TERN/pdf/BRICS_and_the_World_Order-A_Beginners_Guide.pdf (Erişim Tarihi 15.01.2018).

UN (2012). Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2012- The Future We Want, United Nations , http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/288&Lang=E (Erişim Tarihi 15.01.2018).

UN (2015). UN System Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda, http://www.un.org/en/development/desa/policy/untaskteam_undf/thinkpieces/24_thinkpiece_global_governance.pdf (Erişim Tarihi 15.01.2018).

UNCDE (2002). Johannesburg Declaration on Sustainable Development, United Nations Conference on the Human Environment, <https://joburg.org.za/pdfs/johannesburgdeclaration.pdf> (Erişim Tarihi 15.01.2018).

UNEP (t.y.). Organization Profile, United Nations Environment Programme, <http://staging.unep.org/PDF/UNEPOrganizationProfile.pdf> (Erişim Tarihi 14.01.2018).

UNFCCC (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change, <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> (Erişim Tarihi 14.01.2018).

Wattles, J. (2017). India to sell only electric cars by 2030, CNNTech, <http://money.cnn.com/2017/06/03/technology/future/india-electric-cars/index.html> (Erişim Tarihi 15.01.2018).

YCELP (2011). Climate Change Solutions: Frontline Perspective from Around the Globe, Climate Policy & Emissions Data Sheet: Russia, Yale Center for Environmental Law and Policy, http://archive.envirocenter.yale.edu/uploads/pdf/Russia_Climate_Policy_Data_Sheet.pdf (Erişim Tarihi 13.01.2018).